

Het Lagekostenbedrijf biedt perspectief

Michel de Haan

Het Lagekostenbedrijf slaagt erin om een arbeidsopbrengst te halen van ruim f 90.000,-. Hierbij is rekening gehouden met reservering voor investeringen en een vergoeding voor ingebracht kapitaal: de berekende rente. Voor een modaal Nederlands melkveebedrijf is het haast een uitzonderlijke prestatie om 1 persoon ruim f 90.000,- te laten verdienen op jaarbasis bij een vijftig-urige werkweek. Ook de MINAS-normen van 2003 zijn reeds gehaald. Toch zijn er ook enkele aandachtspunten en moet het bedrijf verder: voorbereiden op de toekomst met een lage melkprijs.

Een arbeidsopbrengst van ruim f 90.000,- op het Lagekostenbedrijf, dat is veelbelovend. De vraag rijst dan: "Hoe doe je dat?". De kern van de zaak is eigenlijk dat een boer niet alleen goed moet zijn in het uitvoeren van praktische werkzaamheden als melken, trekkerrijden en inkuilen, maar ook nog eens een keer een goed manager moet zijn. Praktisch betekent dit dat een boer reële bedrijfsdoelen stelt en dan een strategie opstelt om die doelen te halen. Belangrijk is het dat de gestelde strategie consequent uitgevoerd wordt. Regelmatig moet de manager de behaalde resultaten evalueren. Bijstelling van de strategie kan dan gebeuren bij ongewenste resultaten.

Bedrijfsopzet en achtergrond

Het Lagekostenbedrijf dat eind 1997 op de Waiboerhoeve in Lelystad is gesticht, heeft een quotum van 400.000 kg melk bij een oppervlakte van 32 ha. Ongeveer de omvang van een gemiddeld Nederlands melkveebedrijf. Met deze oppervlakte moet het bedrijf zelfvoorzienend voor ruwvoer zijn. Het quotum per ha hierbij is ongeveer 12.500 kg.

Het onderzoek op het Lagekostenbedrijf is onderdeel van het programma kostprijsbeheersing. Dit is opgezet naar aanleiding van de verslechterende inkomenspositie van de Nederlandse melkveehouderij en de dalende opbrengsten.

De doelen van het bedrijf zijn:

- Een kostprijs van maximaal 75 cent per kg melk
- Gemiddeld maximaal 50 uur arbeid per week
- Voldoen aan de MINAS-eindnormen
- Gemiddeld maximaal 16 kg krachtvoer per 100 kg melk

Keuzes maken

Bij het uitstippelen van een strategie om de bedrijfsdoelen te halen moet een ondernemer keuzes maken. Deze keuzes zijn onder meer afhankelijk van de bedrijfssituatie, maar ook

zeker van het karakter van de boer. Bij een bedrijf met de omvang van het Lagekostenbedrijf zijn keuzes als onbepert weiden, klaver in het grasland, sobere voeding en lage vaste kosten goed te verdedigen om een lage kostprijs te halen. Dit is een manier van kapitaal extensief boeren. Op een bedrijf met een veel grotere omvang en meer quotum per ha dat ook in maximaal 50 uur in de week rondgezet moet worden, zoals het High-techbedrijf op de Waiboerhoeve, worden hele andere keuzes gemaakt om een lage kostprijs te halen. Hoge investeringen voor automatisering (zoals een melkrobot) zijn hierbij logische keuzes. Op de Waiboerhoeve is geprobeerd twee extremen naast elkaar te zetten. Een praktische melkveehouder zal overigens die elementen overnemen van de bedrijfsvoering die het best passen in zijn situatie.

Om de gestelde doelen op het Lagekostenbedrijf te halen is gekozen voor een bedrijfsvoering met weinig jongvee, veel weidegang en klaver in het grasland. Verder kenmerkt de bedrijfsvoering zich door lage vaste kosten. Om de kosten te drukken zijn de uitgaven voor gebouwen en bedrijfsuitrusting bewust laag gehouden. Scheiding van vaste mest en gier is een belangrijk onderzoeksaspect op het bedrijf.

Lage kostprijs

Een kostprijs van 75 cent per kg melk betekent dat bij een melkprijs van 75 cent de bedrijfsvoering rendabel is en alle kosten vergoed zijn. Ook de berekende rente- en arbeidskosten. In 1998 heeft het Lagekostenbedrijf een kostprijs van ruim 77 cent gehaald. Dit was al behoorlijk goed. Vergelijkbare bedrijven in de praktijk zaten toen ruim boven de 90 cent per kg melk. In 1999 lag de kostprijs met ruim 74 cent per kg onder de doelstelling. Maar de melkprijs was helaas nog lager dan de kostprijs, zodat toch geen bedrijfseconomische winst is gehaald. In tabel 1 is de kostprijs van de afgelopen jaren

Tabel 1 Kostprijs (centen per kg melk) Lagekostenbedrijf (1998 en 1999) en gemiddelde van groep vergelijkbare LEI-bedrijven met de belangrijkste posten

	Lagekostenbedrijf (1998)	Lagekostenbedrijf (1999)	LEI-bedrijven (98/99)
Kostprijs	77	74	91
Waarvan:			
Voerkosten	8	5	12
Arbeid	21	23	35
Loonwerk	14	11	4
Machines en installaties	9	12	14
Grond en gebouwen	18	16	21
Overige opbrengsten	8	8	9

weergegeven met daarbij de belangrijkste kostenposten. Ook het resultaat van een vergelijkbare groep bedrijven die een boekhouding heeft bij het LEI is te zien.

Opvallend is ten eerste het grote verschil in voerkosten. Oorzaken hiervoor zijn de lage jongveebezetting, veel weidegang en een bewuste keus voor een lage krachtvoergift. Het uitgangspunt was om niet meer krachtvoer dan 1.200 kg per koe te voeren bij een verwachte melkproductie van 7.500 kg. De melkproductie lag echter een stuk hoger. Meer dan 8.000 kg

melk per koe is geproduceerd. De krachtvoerdoelstelling is daarom bijgesteld naar 16 kg per 100 kg melk (is gelijk aan 1.200 kg per koe bij 7.500 kg melk). Het schema van krachtvoer verstrekken is hierop gericht. In 1998 is circa 15 kg krachtvoer per 100 kg melk gevoerd en in 1999 ruim 13 kg. Door het lange weideseizoen in 1999 vielen de voerkosten lager uit dan in 1998.

Hoewel arbeidskosten niet altijd uitgaven zijn, maar wel degelijk kosten, probeert het

De scheiding van vaste mest (uitrijden in voorjaar) en gier is een belangrijk onderzoeksaspect.

Tabel 2 MINAS-balans (kg/ha) van het Lagekostenbedrijf over 1999

	1999	
	Stikstof	Fosfaat
Aanvoer		
Krachtvoer	46	24
Kunstmest	171	(32) ¹
<i>Totaal</i>	<i>217</i>	<i>56</i>
Afvoer		
Vee	5	3
Melk	61	24
Diervlies	8	
<i>Totaal</i>	<i>74</i>	<i>27</i>
Overschot (kg/ha)	143	-3 (29)
Verliesnorm 200	164	20

¹Fosfaatkunstmest is geen aanvoerpost bij de MINAS-systematiek

Lagekostenbedrijf betrekkelijk weinig arbeidsuren te maken. Ook het sociale aspect speelt hierbij een rol. Op het Lagekostenbedrijf willen we sociaal verantwoorde arbeidstijden hebben. Werd in 1998 nog gemiddeld 51 uur per week gewerkt, in 1999 kon de bedrijfsvoering met 49 uur per week rondgezet worden. Heel wat minder arbeidsuren dan gemiddeld in de praktijk. Veel werkzaamheden in loonwerk uitvoeren en een efficiënt voersysteem (voorraadvoeding) leiden hiertoe. De arbeidskosten zijn in 1999 daarom ook 12 cent lager dan vergelijkbare bedrijven realiseerden. Deze lage arbeidskosten leiden wel tot hoge loonwerkkosten. Gelukkig hebben gunstige weersomstandigheden in 1999 tot lagere loonwerkkosten geleid dan in 1998. De kosten voor machines en installaties zijn een stuk lager dan in de praktijk. Want de keus voor veel werkzaamheden in loonwerk, heeft ertoe geleid dat maar weinig werktuigen op het bedrijf aanwezig zijn. Wel hebben extra onderhoudskosten tot meer kosten bij deze post geleid dan in 1998. Door de keuze voor sobere en kleine bouwwerken zijn de kosten voor grond en gebouwen lager dan gemiddeld in de praktijk.

De overige opbrengsten, die van alle kosten worden afgetrokken om tot de kostprijs van één kg melk te komen, zijn lager voor het Lagekostenbedrijf dan in de praktijk. De oor-

zaak hiervoor zit in de omzet en aanwas. Weinig jongvee leidt tot minder opbrengsten voor omzet en aanwas.

Lager dan MINAS-eindnorm

Met een gerichte en lage stikstofbemesting voldeed het Lagekostenbedrijf reeds in 1999 aan de MINAS-eindnormen die in 2003 gaan gelden. Klaver speelde hierbij een belangrijke rol. Nauwkeurig is volgens het bemestingsadvies gewerkt. In tabel 2 is te zien dat in 1999 de aanvoer van stikstof met kunstmest dan ook behoorlijk laag was. Verder heeft ook de lage krachtvoergift bijgedragen aan lage mineralenoverschotten.

Voor een goede fosfaatvoorziening van de bodem, heeft het Lagekostenbedrijf ook fosfaatkunstmest gebruikt. Dit telt echter niet mee in de MINAS-balans. Zonder fosfaatkunstmest was het fosfaatoverschot in 1999 zelfs beneden 0.

Hoe verder?

Toch is het niet allemaal rozengeur en maneschijn op het Lagekostenbedrijf. Bij de goedkope bedrijfsvoering en sobere voeding lijken de koeien "zich weg te geven". De melkproductie is dan wel behoorlijk hoog, maar de conditiescore van de dieren is 0,5 tot 1 punt beneden de norm. Ook de vruchtbaarheidsresultaten lijken beneden de maat. Slechts 20 % van de dieren was drachtig na de eerste inseminatie en per dracht waren bijna drie inseminaties nodig. Geconstateerd is dat de seleniumvoorziening onvoldoende was. Verstrekking van extra mineralen moet dit verbeteren. Voor de toekomst is het een uitdaging om ongunstige aspecten te verbeteren en gericht te kunnen werken met een duurzame veestapel.

Ook de perspectieven van mestscheiding zijn nog niet uitgewerkt en de dichte hellende vloer, die onlosmakelijk aan de toegepaste vorm van mestscheiding verbonden is, zorgt ook nogal eens voor problemen. Begaanbaarheid en stinkpootinfectie verdienen hierbij duidelijk aandacht. Profilering in de vloer en voetbaden bieden mogelijk perspectief.

En hoe scherp een kostprijs van 74 cent nu ook lijkt, zal het voldoende zijn voor de komende jaren? Als de melkprijs verder daalt, en daar ziet het naar uit, zal dit een nog lagere kostprijs vereisen. De uitdaging blijft dus om met de kostprijs nog verder te zakken. Wellicht richting 65 cent per kg melk.

